

MÜSTƏQİLLİYİN İLK İLLƏRİNDƏ BAKI ŞƏHƏRİ ƏHALİSİNİN DEMOQRAFİK VƏZİYYƏTİ (1991-2009-CU İLLƏR)

Elmira Əliyeva

Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi

elmirakberova@mail.ru

Açar sözlər: Bakı, demoqrafiya, siyahıyaalınma, miqrasiya, urbanizasiya.

Əhali demoqrafiyası müasir həyatımızda öyrənilməsi və araşdırılması ən zəruri sosial problemlərdən biridir. Azərbaycan Respublikası öz müstəqilliyini qazandığı 1991-ci ildən bu sahənin öyrənilməsinə böyük tələbat yaranmışdır. Müstəqillik dövründə Azərbaycanda gedən demoqrafik proseslər keçmiş SSRİ dövründəkindən xeyli fərqli istiqamətdə cərəyan etmişdir. Məhz buna görə də 90-cı illərdən başlayaraq Azərbaycanda, eləcə də, onun paytaxtı Bakı şəhərində gedən demoqrafik proseslərin, o cümlədən, əhalinin say dinamikası, tərkibi, yerləşməsi, etnik tərkibi, doğum-ölüm, təkrar istehsalı məsələlərinin araşdırılması, miqrasiya və urbanizasiya aid dəqiq statistikanın yazılması çox böyük əhəmiyyət daşıyır. Müstəqilliyin ilk illərində yaranmış ağır sosial-siyasi vəziyyət bu sahədə də ciddi çətinliklər yaradırdı. Statistikanın, qeydiyyatın düzgün aparılmaması həmin illər demoqrafik prosesləri öyrənməkdə çətinliklər yaradırdı.

ДЕМОГРАФИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ БАКУ В ПЕРВЫЕ ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ (1991-2009)

Эльмира Алиева

Ключевые слова: Баку, демография, перепись, миграция, урбанизация.

Демография населения является одной из самых необходимых социальных проблем для изучения и исследования в нашей современной жизни. С тех пор как Азербайджанская Республика обрела независимость в 1991 году, возникла большая потребность в изучении этой области. В период независимости процесс развития демографических процессов в Азербайджане шел в совершенно ином направлении, чем в бывшем СССР. Именно поэтому, начиная с 1990-х годов, большое значение имеют демографические процессы,

происходящие в Азербайджане и его столице Баку, а также динамика, состав, расположение, этническая принадлежность, рождаемость, воспроизводство, миграция, урбанизация населения. Тяжелая общественно-политическая обстановка в первые годы независимости также ставила серьезные вызовы. Отсутствие должной регистрации затрудняло изучение демографических процессов в те годы.

DEMOGRAPHIC SITUATION OF THE POPULATION OF BAKU IN THE FIRST YEARS OF INDEPENDENCE (1991-2009)

Elmira Aliyeva

Key words: *Baku, demography, census, migration, urbanization.*

Population demography is one of the most necessary social problems to study and investigate in our modern life. Since the Republic of Azerbaijan gained its independence in 1991, there has been a great demand for the study of this field. During the period of independence, the development process of demographic processes in Azerbaijan was in a much different direction than during the former USSR. That is why starting from the 90s. it is very important to study the demographic processes in Azerbaijan, as well as in its capital Baku, including the number dynamics, composition, location, ethnic composition, birth-death, reproduction of the population, and writing accurate statistics about migration and urbanization. The heavy socio-political situation that emerged in the early years of independence also posed significant challenges in this field. The lack of accurate statistics and registration during those years made it difficult to study demographic processes.

1990-cı illərin əvvəllərində ölkədə yaranmış ağır siyasi-iqtisadi vəziyyət sosial həyata da öz ciddi təsirini göstərmiş, torpaqlarımızda gedən ağır müharibə nəticəsində bir milyona yaxın əhalinin öz yurd-yuvalarından didərgin düşməsi demoqrafik vəziyyəti daha da ağırlaşdırmışdır. Bütün bunlar əhalinin paytaxt şəhəri olan Bakıya daha çox axını ilə nəticələnmişdir. Müstəqilliyin ilk illərində Bakıda iki milyondan çox insan yaşayırdı [4, s.225]. Şəhər yaşayış məntəqələrində, əsasən paytaxtda əhalinin sayının kəskin sürətdə artması xidmət, təminat, sanitariya işlərini xeyli çətinləşdirmişdi. Mənzil fondu təmir olunmur, köhnə binalar sökülüb dağılırdı. Bir neçə il davam edən müharibə genofondumuza ağır zərbə vurmuş, müharibə çoxsaylı insan itkiləri ilə nəticələnmişdir. Keçid dövrünün ağır şərtləri, müharibə vəziyyəti insanların sosial vəziyyətini daha da ağırlaşdırmış, doğum səviyyəsi və əhali artımı prosesi də xeyli zəifləmişdir

Əhali demoqrafiyası haqqında ən dolğun məlumat verən mənbə əhali siyahıyaalmalarının nəticələridir. Siyahıyaalmalarda öz əksini tapan məlumatlar demoqrafik və statistik vəsaitlərin hazırlanmasında, elmi araşdırmaların aparılmasında mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu baxımdan siyahıyaalma materialları həm bütövlükdə ölkə, həm də respublikanın ayrı-ayrı regionları üçün mühüm informasiya mənbəyidir.

Sovetlər dönməində Azərbaycan əhalisinin bir neçə dəfə siyahıyaalma prosesi keçirilmiş, ən sonuncu siyahıyaalma isə 1989-cu ilin yanvar ayında olmuşdur. Həmin siyahıyaalmanın göstəricilərinə görə, o zamankı Azərbaycan SSR-də ümumilikdə 7037867 nəfər, o cümlədən, 3434869 nəfər kişi, 3602998 nəfər qadın əhali olmuşdur. Bakı şəhərinin göstəricilərinə gəldikdə isə, 1989-cı ildə Bakıda 1150055 nəfər, o cümlədən, 558604 nəfər kişi və 591451 nəfər qadın olmaqla qeydə alınmışdır [11]. 1989-cu il siyahıyaalmasının nəticələrinə görə əhalinin 54 faizini şəhər əhalisi təşkil etmişdir ki, bunun da əsas hissəsini Bakı şəhəri əhalisi təşkil etmişdir. Müasir dövlətçilik tariximizdə ilk dəfə əhalinin siyahıyaalınması məhz ümummilli lider Heydər Əliyevin 1996-cı il 22 fevral tarixində imzaladığı “1999-cu ildə əhalinin siyahıyaalınmasının keçirilməsi haqqında” 442 nömrəli Fərmanı ilə baş tutmuşdur [7, s.3.]. Bu siyahıyaalmanın nəticələrinə görə Azərbaycan əhalisi 7 953 438 nəfər olmuş, onun isə 3 888 155 nəfərini kişilər, 4 070 283 nəfərini isə qadınlar təşkil etmişdir. 1999-cu il siyahıyaalmasının nəticələrinə görə Azərbaycanda şəhər əhalisinin sayı 51 faizi təşkil etmişdir. Bu göstəricinin 44,1 faizi isə Bakı şəhərinin payına düşmüşdür. Əhalinin ümumi sayının 2245,8 min nəfəri (təxminən 23%) Azərbaycanın paytaxtı Bakıda cəmləşmişdir [3, s.24].

Azərbaycan Respublikasının cəmi ərazisinin 86,6 min kv kilometr olduğunu, Bakı şəhərinin isə 2,13 min kv kilometr ərazidə yerləşdiyini nəzərə alsaq bu bütövlükdə ölkə ərazisinin 2,5%-i deməkdir. Buna baxmayaraq, paytaxtda respublikanın cəmi əhalisinin 22,9%-nin, bütövlükdə isə şəhər əhalisinin isə 43,2%-nin yaşadığını nəzərə alsaq ərazinin nə qədər sıx məskunlaşdığının şahidi oluruq. Üstəlik də bu illərdə Bakı və onun ətraf rayonlarının əhalisinin sayı qaçqın və məcburi köçkünlərin hesabına da xeyli artmışdır. Lakin onların bir hissəsi sonradan başqa rayonlarda yerləşdirildi və bu zaman da düzgün qeydiyyat aparılmadığından dəqiq rəqəmləri söyləmək çətindir.

Respublika əhalisinin ikinci siyahıyaalınması isə Azərbaycan Respublikası Prezidenti İ.Əliyevin 2006-cı il 7 iyun tarixli 415 sayılı Fərmanına əsasən 2009-cu ilin aprel 13-dən 22-dək keçirilmişdir. Bu siyahıyaalmanın nəticələrinə görə Azərbaycanda 8 172 809 nəfər əhali qeydə alınmışdır. Ötən 10 il ərzində (1999-2009) əhalinin sayında 969 min nəfər (12,2 faiz) artım qeydə alınmışdır. Bu illərdə şəhər əhalisinin sayı 4739,1 min nəfər (53,1 %), kənd əhalisinin sayı isə 4183 min nəfər (46,89%) olmuşdur. 2009-cu il il

siyahıyaalmasının nəticələrinə görə cəmi əhalinin 4414398 nəfəri və ya 49,47 faizi kişilərdən, 50,53%-i isə qadınlardan ibarət olmuşdur [6, s.12].

2009-cu il nəticələrinə görə hər 1000 nəfər kişi əhalisinə 1012,2 nəfər qadın düşmüşdür. Bu göstərici nisbətində də ilbəil azalma müşahidə olunmaqdadır. Belə ki, 1989-cu ildə bu rəqəm 1050,7, 1999-cu ildə 1048,2 nəfər olmuşdur [8, s.103]. Ümumölkə səviyyəsində qadınların sayında müşahidə olunan azalma selektiv abortların sayında olan kəskin artımla əlaqədardır. Gələcəkdə bu problemin qarşısının alınmaması ciddi balans və tarazlıq pozulmasına səbəb olacaqdır.

1991-2009-cu illərdə Bakı şəhərinin əhalisi 1762,2 1 762 min nəfərdən 2 045 815 nəfərə çataraq, 13,86% və ya 283 615 nəfər artmışdır. Əhalinin 1999-cu il ümumi siyahıyaalmasının nəticələrinə görə respublika əhalisinin (7 953 438 nəfər) 1 788 854 nəfəri və ya 22,5%-i Bakıda yaşayırdı. 2009-cu ildə keçirilən ikinci siyahıya alma zamanı respublikanın 8 922 447 nəfər əhalisinin 2 045 815 nəfəri və ya 22,9%-i Bakıda məskunlaşmışdır. Bu illərdə orta illik artım 95,1 min nəfər və ya 1,2% təşkil etmişdir [9, s. 8].

Azərbaycan Respublikasında əhalinin sayı 1990-2002-ci illərdə 15 faiz artaraq 8202,5 min nəfərə, o cümlədən şəhər əhalisinin sayı 8,0 faiz artaraq 4154,3 min nəfərə, kənd əhalisinin sayı isə 23,2 faiz artaraq 4048,2 min nəfərə çatmışdır. Paytaxt Bakıda əhalinin sayının azalması statistik rəqəmlərdən də aydın görünür. Belə ki 1990-cı ildə Bakıda əhalinin sayı 1,8 milyonu keçmişdisə, 1991-ci ildən başlayaraq bir neçə il ərzində əhali sayında azalma müşahidə olunmuşdur, yalnız, 2000-ci ildə yenidən Bakıda əhali sayı 1,8 milyonu keçmişdir. Bundan sonrakı dövrlərdə isə əhali artımı həm təbii artım, həm də, miqrasiya hesabına artmaqda davam etmişdir. Bakı şəhərində 2008-ci ildə artıq 2 milyon əhali qeydə alınmışdır, bu rəqəm 2011-ci ildə 2,1 milyon (2092400) nəfəri keçmişdir [5, s. 28].

2000-ci illərin əvvəlləri üçün ölkə əhalisinin 50,7 faizi şəhərlərdə, 49,3 faizi isə kənd yerlərində yaşayır. Qeyd olunan illər ərzində Azərbaycan Respublikasında əhalinin orta illik artım göstəricisində ümumilikdə azalma meyilləri müşahidə olunur. Əgər 1991-ci ildə əhalinin orta illik artımı 1,5 faiz təşkil edirdisə, 2002-ci ildə bu göstərici 0,8 faizədən azalmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, məhsuldar qüvvələrin ümumi inkişaf səviyyəsinə görə Abşeron iqtisadi regionu, eləcə də, Bakı ilə respublikanın digər iqtisadi regionları arasında uzun müddət yaranmış qeyri-mütənasiblik yenə də böyük miqyasda qalmaqdadır. Buna baxmayaraq Abşeron ərazisində bəzən əsassız olaraq hələ də sənaye və başqa istehsal sahələri artmaqda davam edir. Bu da Abşeronda əhalinin yüksək sıxlığına səbəb olur. Məsələn, 2008-ci ildə əhalinin orta sıxlığı regionda 376 nəfərə bərabər olmuşdur (respublikada 100 nəfər). Təəssüf ki, Abşeronda əhalinin sıxlığının artması prosesi davam etməkdədir. Məsələn, 2008-ci ildə 2000-ci ilə nisbətən burada əhalinin miqdarı

370 min nəfər artmışdır. Halbuki, ərəzidə əhalinin təbii artımı ildə cəmi 20 min nəfər civarındadır [10, s.62]. Üstəlik, Bakıya bölgələrdən müvəqqəti işləməyə gələn işçi qüvvəsi və ali təhsil almaq üçün gələn tələbələr də nəzərə alınarsa, şəhərdə əhali sıxlığı həddindən artıqdır. 2008-ci ilin əvvəlinə Bakı şəhəri əhalisinin sayı 1 917 000 nəfər olmuş, il ərzində 23,4 min nəfər və yaxud 1,3 faiz artmışdır. 2007-ci il ərzində daimi yaşamaq üçün şəhərdən 3,8 min nəfər getmiş, 7,4 min nəfər gəlmişdir [5, s. 28].

Əhalinin əsas demoqrafik göstəricilərindən biri də əhalinin yaş strukturu və cins tərkibidir. Yaş strukturunun göstəricilərinin təhlili əhali artımının tədqiqatı və proqnozlaşdırılmasının, əhali sayının dəyişmə dinamikasının, xəstəliklər və ölüm səbəblərinin qanunauyğunluqlarını müəyyən etmək üçün çox əhəmiyyətlidir. Əhalinin say etibarilə yaşlı təbəqəsinin artması dünyada gedən ümumi prosesdir. Azərbaycanda 1989-cu ildə əhalinin 60 yaş və ondan yuxarı hissəsinin xüsusi çəkisi 7,8 faiz olmuşdusa, 1999-cu ildə bu göstərici 8,9 faiz olmuşdur. Cins tərkibinə gəldikdə isə, yeni doğulan uşaqlar arasında oğlanlar üstünlük təşkil etsə də, 0-14 yaş arası ölümlərdə oğlanlar üstünlük təşkil etdiyinə görə, növbəti illərdə qadınların sayında artım müşahidə olunur. 1980-ci ildə kişi və qadınların nisbəti müvafiq olaraq 48,8 faiz və 51,2 faiz, 1999-cu ildə isə 49,3 və 50,7 faiz olmuşdur [1.s. 9].

Bakı şəhəri üzrə doğulanların sayı 2001-ci ildə 20 480, 2004-cü ildə 25 143 nəfər olmuşdusa, 2007-ci ildə yeni doğulanların sayı 32 178 nəfər olmuşdur [5, s. 54]. 2000-ci illərdən başlayaraq Bakı şəhərində əhalinin cins tərkibində olan dəyişiklik aşağıdakı kimi qeydə alınmışdır:

Cədvəl №1

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
əhali nin sayı - cəmi , nəfə r	1806418	1827009	1847410	1868175	1888988	1914373	1942527	1972044	2005550
o cüml ədən									
kişilə r	880308	892056	903459	915070	926766	940794	955960	972405	990597
qadı nlar	926110	934953	943951	953105	962222	973579	986567	999639	1014953

Əsas demoqrafik göstəricilərdən biri olan nikah və boşanmaların sayında olan dəyişikliklər də demoqrafik vəziyyət haqqında fikir formalaşdırır.

MÜSTƏQİLLİYİN İLK İLLƏRİNDƏ BAKI ŞƏHƏRİ ƏHALİSİNİN...

Bakı şəhəri üzrə 2000-2008-ci illərdə olan nikah və boşanmaların statistikasını cədvəl №2-də öz əksini tapmışdır.

İllər	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nikahların sayı	39 611	41 861	41661	56 091	62 177	71 643	79 443	81 758	79 964
Boşanmaların sayı	5478	5382	5738	6671	6914	8895	7817	8340	7933

Cədvəl №2

Əhalinin demografik göstəricilərindən biri də onun milli tərkibidir. Sovet imperiyası dağıldıqdan sonra Azərbaycan əhalisinin, eləcə də, paytaxt Bakı əhalisinin milli tərkibində ciddi dəyişikliklər baş vermişdir. Müstəqilliyin ilk illərində Bakı şəhərinin etnik tərkibində olan dəyişimlər də fərqlidir. Bəzi etnik azlıqların sayında ciddi dəyişikliklər yoxdur, bəzilərinə isə xüsusi azalmalar və artımlar diqqəti cəlb edir. SSRİ-dən ayrılaraq müstəqil dövlət olmağımız, həmçinin qonşu Ermənistanla yaranan gərgin münasibətlər etnik tərkibə də təsirsiz ötüşməmişdir. Bakı şəhərinin milli tərkibində gedən dəyişikliklər 3 Nəli cədvəldə öz əksini tapmışdır.

Bakı şəhəri üzrə əhalinin milli tərkibi	1989	1999	2009
Cəmi əhali, nəfər	1794,9	1788,9	2045,8
o cümlədən:			
azərbaycanlılar	1184,2	1574,3	1848,1
ləzgilər	38,1	26,1	24,9
ruslar	295,5	119,4	108,5
ermənilər	180,0	0,4	0,1
talışlar	0,3	0,9	1,0
avarlar	0,7	0,5	0,3
türklər	0,3	1,1	2,1
tatlar	8,4	0,8	0,3
tatarlar	24,3	27,7	25,2

ukraynalılar	18,3	24,9	21,1
saxurlar	0,1	0,1	0,03
gürcülər	2,9	2,3	2,2
kürdlər	0,3	0,8	0,2
yəhudilər	23,6	5,2	6,1
udınlar	0,3	0,1	0,04
qırızlar	...	...	0,001
digər millətlər	17,6	4,3	5,7

Cədvəl №3

Azərbaycanda gedən demografik proseslərin spesifik cəhətlərindən biri də ölkə ərazisindəki miqrasiya və urbanizasiya prosesləridir.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi dövründə miqrasiyanın idarə olunmasının zamanın tələblərinə, regional və qlobal reallığa uyğun siyasətin gerçəkləşdirilməsi istiqamətində işlərə yeni layihə və proqramlarla başlanğıc verildi. Dövlətin bu sahədə siyasətinin əsas məqsədi – miqrasiyaya nəzarət edilməsi, yerli əhalinin qanuni hüquq və maraqlar balansının təmin edilməsi, qanuni miqrantların hüquqlarının müdafiəsi, yüksək ixtisaslı intellektual miqrantların Azərbaycana cəlb edilməsidir.

Sovet hakimiyyətinin son illərində Azərbaycanda urbanizasiya prosesi xeyli zəif gedirdi. Buna da əsas səbəb 1970-ci illərdə qəbul olunmuş “Yaşayış yeri və olduğu yer haqqında” qanun olmuşdur. Belə ki, Azərbaycanın digər şəhərlərində daimi qeydiyyatda düşmək üçün işə təyinat almaq, evlənmək, həmin şəhərdə mənzil sahibi olmaq tələb olunurdusa, Bakıda bu şərtlərlə qeydiyyatda düşmək mümkün deyildi. Bu prosesdə əsas hədəflərdən biri də bölgələrə resursları paylaşdırmaq, paytaxtla aralarındakı fərqi azaltmaq idi. Müstəqillik qazandıqdan sonra isə bölgələrdə iş yerlərinin azalması, sənaye müəssisələrinin əksəriyyətinin fəaliyyətini dayandırması, Bakının isə bunun əksinə olaraq neft-qaz sənayesi hesabına inkişaf etməsi urbanizasiya prosesini sürətləndirmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 11 fevral 2004-cü il tarixində təsdiqlədiyi “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı (2004-2008-ci illər) Dövlət Proqramı”nın qəbul edilməsi bu baxımdan əvəzsiz rola malik idi. Proqramda regionlardan Bakıya və digər şəhərlərə yüksək axının-urbanizasiya prosesinin qarşısının alınmasını ilk gündən iqtisadi siyasətdə mühüm prioritetlərdən biri kimi müəyyənləşdirilmiş, sosial ədalət prinsipinin qorunması baxımından respublikanın hər bir bölgəsinin proporsional inkişafı vacib sayılmışdır. Problemin miqyasını və Azərbaycan üçün aktuallığını nəzərə alan cənab İlham Əliyev hələ hökumət üzvləri ilə 17 noyabr 2003-

cü ildə keçirdiyi ilk iclasda regionların balanslı və davamlı inkişafını iqtisadi siyasətdə vacib istiqamətlərdən biri kimi müəyyənləşdirmişdir [2, s. 203]. Dövlət Proqramı ölkədaxili miqrasiyanın tənzimlənməsi sahəsində mükəmməl konsepsiya olmaqla, sosial-iqtisadi səbəblərlə bağlı daxili miqrasiyanın fəsadlarının aradan qaldırılmasına yönəldilmişdir.

Bunlardan biri də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 25 iyul tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Proqramı (2006-2008-ci illər)” adlı konseptual sənəd olmuşdur. Dövlət Proqramı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 11 noyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında demoqrafiya və əhali sakinliyinin inkişafı sahəsində Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq hazırlanmışdır və ölkədə mövcud miqrasiya proseslərinin təhlili əsasında bu sahədə gələcək inkişaf istiqamətlərini və həyata keçirilməli olan zəruri tədbirləri özündə əks etdirirdi.

Proqramın əsas məqsədi miqrasiya sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi, miqrasiya idarəetmə sisteminin inkişaf etdirilməsi, miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsi və proqnozlaşdırılması, bu sahədə qanunvericiliyin beynəlxalq normalara və müasir dövrün tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsi, qanunların tətbiqinin effektivliyinin təmin edilməsi, miqrasiya sahəsində vahid məlumat bankının, müasir avtomatlaşdırılmış nəzarət sisteminin yaradılması, qeyri-qanuni miqrasiyanın qarşısının alınması, miqrantlarla bağlı sosial müdafiə tədbirlərinin həyata keçirilməsindən ibarət idi. Sosial-iqtisadi miqrasiyanın subyektini isə iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi, özəlləşdirilmə prosesi, vaxtilə bəzi yaşayış məntəqələrinin enerji ehtiyatları ilə təmin olunmasında yaranan problemlərlə bağlı və mövcud olmuş digər sosial-iqtisadi səbəblərdən rayonlardan iri şəhərlərə, xüsusilə Bakıya və Abşeron yarımadasına köçən əhali təşkil edir. Qeyd olunmalıdır ki, son illər regionların sosial-iqtisadi inkişafı proqramı çərçivəsində görülən tədbirlər daxili miqrantların öz yaşayış yerlərinə qayıtması üçün şərait yaratmışdır. Aparılan müşahidələr göstərir ki, bölgələrdə əhalinin qaz, su və s. kimi təchizatları yaxşılaşmağa doğru getsə də, sərbəst və rahat həyat axtarışında olan insanlar yenə də Bakıya üz tutmaqdadırlar. Son illərdə Bakıda əhalinin artım tempində azalma müşahidə olunur. Artım tempinin azalmasına baxmayaraq şəhər əhalisinin sayının artması qaçılmazdır. 44 günlük müharibə nəticəsində Azərbaycan ordusunun işğal olunmuş torpaqlarımızı azad etməsi Bakıda müvəqqəti məskunlaşmış qaçqın və məcburi köçkünlərin də öz torpaqlarına qayıtmasını şərtləndirmişdir.

Beləliklə, Bakının demoqrafik yükü nisbətən azalmasına baxmayaraq, Bakı paytaxt şəhər olaraq daim əhalinin yaşayış üçün daha çox üz tutduğu region olaraq qalmaqdadır. Azərbaycanda daxili miqrasiya prosesinin qeydiyyata və statistikasına sahəsində də müəyyən boşluqların olması urbanizasiya prosesinin dəqiq rəqəmlərlə ifadəsində çətinliklər yaradır. Regionlarda yaşayış

səviyyəsinin yüksəldilməsi, yeni iş yerlərinin yaradılması, kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan insanların dövlət tərəfindən təşviq olunması, Azərbaycanda yeni formalaşmağa başlayan eko-turizmin inkişaf etdirilməsi və s. kimi tədbirlərlə urbanizasiya prosesini zəiflətmək mümkündür. Çünki əhalinin artması mənzil təminatı, nəqliyyat infrastrukturu, kommunal xidmətlərə çıxış kimi məsələlərin müəyyən edilməsinə birbaşa təsir göstərir. Bakı şəhərinin 2040-cı ilə olan əhali proqnozunda isə şəhər əhalisinin 2,88 – 3,17 milyon nəfər arasında dəyişəcəyi müəyyən edilmişdir.

Ədəbiyyat

1. Abbasova S. Azərbaycan Respublikası əhalisinin inkişafı və demoqrafik proseslərin modelləşdirilməsi, iqtisadiyyat üzrə fəlsəfə doktoru adı almaq üçün dis. / -Bakı, 2007. -200 səh.
2. Abdullayev F. Müasir Azərbaycan dövlətinin miqrasiya siyasəti və beynəlxalq əməkdaşlıq. Bakı-Nurlan-2009, 328 səh.
3. Abdullayeva S.İ. Azərbaycan Respublikasında demoqrafik vəziyyətin statistik qiymətləndirilməsi və proqnozlaşdırılması. İqtisadiyyat üzrə fəlsəfə doktoru adı almaq üçün dis.avtoreferatı. / -Bakı, 2018. – 26 səh.
4. Azərbaycan tarixi 7 cildə. VII cild (1941-2002-ci illər). Bakı, Elm, 2008. 608 səh.
5. Bakı şəhərinin statistik göstəriciləri 2008. BSI-nin rəsmi nəşri. Bakı, 2009. 285 səh.
6. Əhalinin siyahıyaalması 2009, 2 cildə, I c., Bakı: 2011, 563 səh.
7. Əhalinin siyahıyaalınması mühüm dövlət tədbiridir. Respublika qəzeti, 26.09.2019, №211, 16 səh.
8. Həsənova L. 2009-cu ildə Əhalinin siyahıyaalması Azərbaycan Respublikasının demoqrafik durumu haqqında. Tarix və onun problemləri, №3 2014, 101-104 səh.
9. Muradov Ş., Ç.Baxış, Azərbaycan Respublikasında etno-demoqrafik proseslər: tarixi dəyişikliklər və reallıqlar, Bakı, 2013, 135 səh.
10. Nadirov A. Akademiyada regionların sosial-iqtisadi inkişafı problemləri üzrə tədqiqatların ümumi qısa tarixi salnaməsi. Bakı-Elm-2010. 127 səh.
11. http://demoscope.ru/weekly/ssp/sng89_reg1.php